

Nieco o rozszedzeniu limby w Karpatach Wschodnich.

La répartition de Pinus Cembra dans les Carpathes Orientales.

Zanim rozszedzenie limby w Karpatach Wschodnich doczeka się szczegółowszego opracowania np. na podobieństwo limby tatrzańskiej, uważam za wskazane przedstawić przynajmniej w ogólnym zarysie zasięg tego zabytkowego drzewa. Do zobrazowania ogólnego rozmieszczenia limby wschodnio-karpackiej i wykreślenia jej zasięgu na załączonych mapkach posłużyły mi częściowo dane z literatury,

częściowo daty uzyskane z planów urządzenia odnośnych kompleksów leśnych a wreszcie i własne obserwacje poczynione w czasie wycieczek.

Limba w Gorganach.

Główny teren obecnego rozsiedlenia limby stanowią Gorgany, w których limba zajmuje dzisiaj swoim zasięgiem dwa główne nieednakowej wielkości obszary.

Pierwszy z nich, nazwijmy go zachodnim, znacznie większy, obejmując Gorgany zachodnie i środkowe, należy częściowo do górnego dorzecza Świcy i Bystrzycy Nadwórniańskiej, w całości do górnego dorzecza Łomnicy i Bystrzycy Sołotwińskiej, drugi zaś t. zw. wschodni, obejmując Gorgany wschodnie, należy wyłącznie do dorzecza Bystrzycy Nadwórniańskiej.

Oдноśnie do charakteru występowania limby w Gorganach należy podnieść, że nie tworzy ona czystych i zwartych drzewostanów a występuje najczęściej pojedynczo lub kępowo jako domieszka lasów świerkowych w reglu górnym, rzadziej w reglu dolnym, wkraczając ponadto dość często zwłaszcza w dolny pas kosodrzewiny.

Obszar zachodni.

W obszarze tym pomnę zestawienie stanowisk limby u źródeł Łomnicy, gdyż przedstawił je szczegółowo na mapce prof. Szafera (Sylwan 1914) a zwrócę pokrótce uwagę na limbę u źródeł Świcy i Bystrzycy Sołotwińskiej.

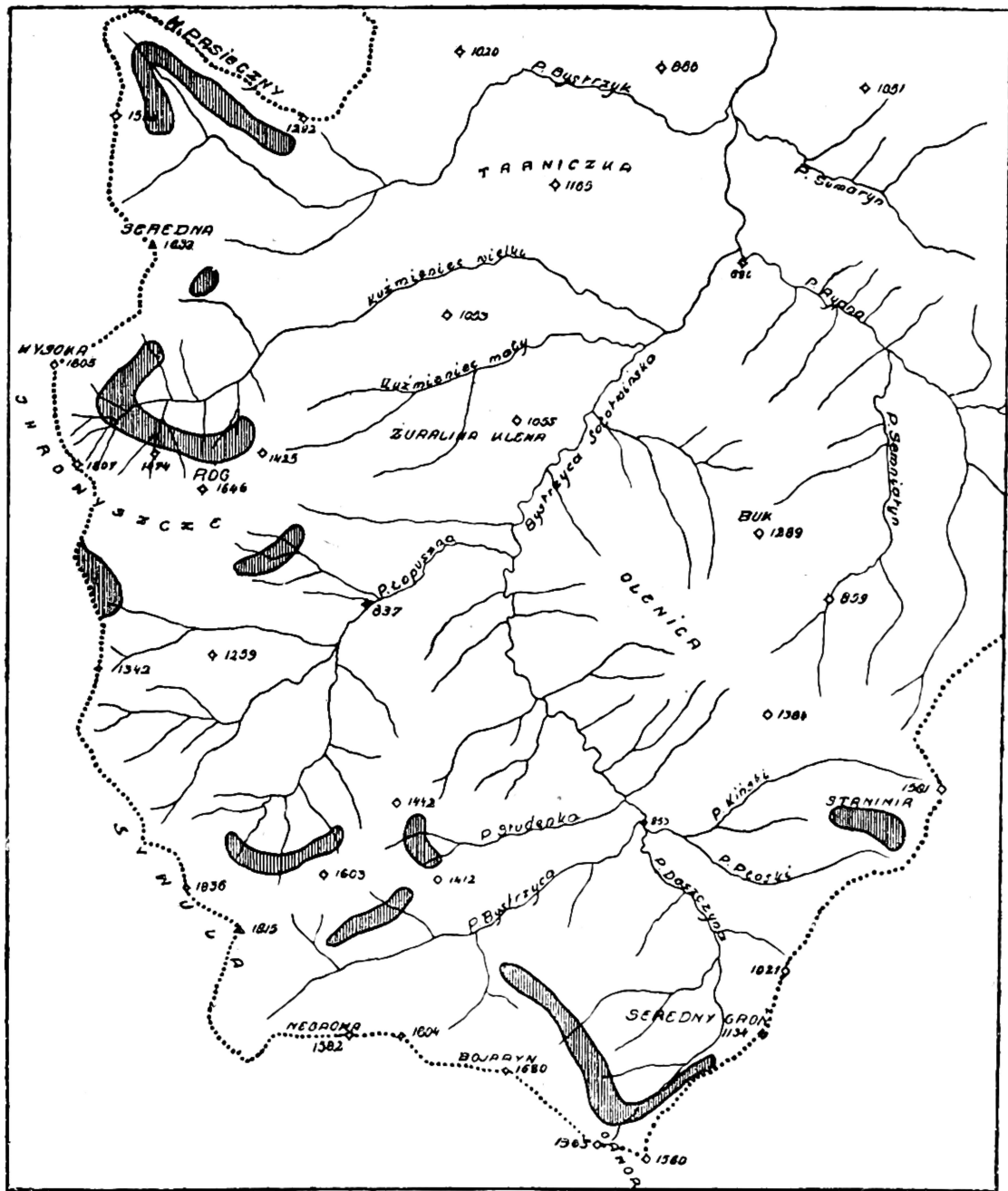
Zasięg limby u źródeł Świcy ogranicza się do niewielu tylko stanowisk¹⁾. Oprócz stanowisk podanych przez Wołoszczaka na Tarnicy przy Prawiczu i na Gorganie występuje limba na wschodnim stoku Menczuła (1 stary, piękny okaz) (na mapce jako stanowisko wypowe), na południowo-zachodnim zboczu Wielkiego Łysaka (1 stanowisko), na południowo-zachodnich stokach „Jajka“ (2 stanowiska) a na zachodnim zboczu „Szywany“ (1 stanowisko). Na wszystkich tych stanowiskach limba pojedynczo przetyka lasy świerkowe.

Szczegółowe rozmieszczenie limby u źródeł Bystrzycy Sołotwińskiej przedstawia mapka druga (ryc. 2). Co do wystawy stanowisk limby uderza tutaj to, że limba naogół obficie rośnie na stanowiskach z wystawą północną, północno-wschodnią lub północno-zachodnią, aniżeli na stanowiskach z wystawą południową lub południowo-zachodnią. Jest to jedyna różnica między tutejszym zasięgiem limby a jej zasięgiem u źródeł Łomnicy, gdzie według Szafera stosunkowo najobficie występuje limba na południowych i południowo-zachodnich stokach górskich a rzadziej na północnych i wschodnich.

¹⁾ Oдноśne daty zawdzięczam p. inż. Wł. Płońskiemu.

Wykaz stanowisk¹⁾ limby w górnym dorzeczu Bystrzycy Sołotwińskiej:

1. Ū źródeł potoku Bystrzyk na południowych i południowo-zachodnich zboczach szczytów Pasieczny i Zapłata oraz na północno-

Ryc. 2. Rozmieszczenie limby u źródeł Bystrzycy Sołotwińskiej.
(Pola zakreskowane oznaczają stanowiska z limbą).

wschodnich stokach Dalny, występuje limba pojedynczo w starszych okazach, ze słabym podrostem, zajmując powierzchnię około 40 ha.

2. Na południowym stoku Serečny (Pohorylca) rosną limby luźnie o charakterystycznych koronach, bardzo nisko osadzonych.

¹⁾ Potrzebne mi dane uzyskałem z Zarządu lasów w Sołotwinie, dzięki uprzejmości p. dyr. inż. Mieczysława Beilla.

3. Na wschodnich i południowo-wschodnich stokach Wysokiej w pasie kosówki występuje limba pojedynczo, zaś w lasach świerkowych regla górnego tworzy na powierzchni 20 *ha* domieszkę o współczynniku 0·1—0·2.

4. Na zboczach północnych i północno-wschodnich Ithrowyszcza, nad potokiem Kuźmieniec wielki, rośnie dużo limby zarówno wśród kosodrzewiny jak i w reglu górnym. W dwóch miejscach zaznacza się w drzewostanach równorzędny udział, a nawet lekka przewaga limby nad świerkiem o stopniu pomieszania 0·5—0·6. Obfity miejscami młodnik limbowy świadczy o pomyślnych warunkach dla od-

Ryc. 3. Limby na stoku Sywuli.

nawiania się limby. Pod „Rogiem“ tworzy limba luźne, prawie czyste, różnowiekowe skupienia przetknięte karłowatym świerkiem. Pod wpływem wiatrów zachodnich większość okazów posiada korony chora-gwiowate. Limba sięga tutaj do 1450 *m* n. p. m.

5. Na południowo-wschodnich zboczach Ithrowyszcza, opadających ku potokowi Łopuszna, występuje limba pojedynczo lub kępami.

6. Na południowych i południowo-wschodnich stokach Ithrowyszcza limba przetyka lasy górnego regla.

7. Na północnych i północno-wschodnich stokach Sywuli limba występuje pojedynczo lub kępowo w reglu górnym, z którego prawie że nie wykracza w pas kosodrzewiny, okrywającej zwartym całunem na przemian z olszą zieloną wymienione zbocza. Szczególnie obfite

skupienia limb znajdują się na skraju smug kosodrzewiny schodzącej w regiel (ryc. 3.) lub dokoła oderwanych wysp kosówkowych w reglu górnym.

8. Na południowych stokach północno-wschodniej odnogi Sywuli opadających ku Bystrzycy tworzy limba bardzo luźne skupienia ponad górną granicą lasów.

9. U źródeł potoku Studenka, na zboczach północnych i wschodnich „Menczilek“, na powierzchni około 20 ha rośnie limba jako sporadyczna domieszka lasów świerkowych.

10. Na północnych, północno-wschodnich stokach Bojaryna oraz na zachodnich, północnych i północno-wschodnich zboczach Gaworu opadających ku potokowi Doszczyna, występuje limba bądź sporadycznie bądź w pomieszanu ze świerkiem o stopniu pomieszanania 0·1—0·3 a w oddziale 16 dochodzi nawet do 0·5.

11. Na południowo-zachodnich i południowych stokach Stanimiru rośnie limba pojedynczo.

W południowo-wschodniej części omawianego obszaru rozsiedlenia limby należącej do górnego dorzecza Bystrzycy Nadwórniańskiej znajdują się stanowiska limby na stokach Bojaryna i Negrowej oraz na północnych i południowych zboczach Taupiszyrki.

W paśmie Taupiszyrki zasługuje na szczególniejszą uwagę oddział lasu „Bezimienny“ (170 b), obejmujący widny drzewostan limbowo-świerkowy (limba 0·6, świerk 0·4) wraz z bujnie rozwijającą się pod nim młodzieżą limbową i świerkową.

W końcu dla uzupełnienia należy jeszcze dodać, że do tego obszaru przytykają od strony czecho-słowackiej stanowiska limby rozmieszczonej tamże jedynie u źródeł rzeki Taracz, gdzie limba zajmuje wyłącznie stoki południowe, południowo-wschodnie i południowo-zachodnie przetykając również lasy świerkowe.

Obszar wschodni.

Stanowiska limby w tym obszarze znajdują się w obrębie pasma Doboszanki i złączonych z niem szczytów t. j. Skałek, Gorganu Połęńskiego, Piekuna, Sadek, Kizi, Toustego i Gorganu na wschód od Doboszanki.

I w tym obszarze przeważają stanowiska z limbą występującą pojedynczo lub kępowo, a tylko na dwóch stanowiskach t. j. a) na południowych, północnych i północno-zachodnich stokach Sadek (Gorgan Kiziecki) i b) na południowych i południowo-zachodnich stokach Piekuna występuje limba gromadnie osiągając przewagę nad świerkiem.

Podczas gdy południowe stoki Sadek posiadają luźne prawie czyste skupienia limbowe a nadto mnóstwo kłód po wywalonych lim-

bach wśród kęp kosówki, to północne i północno-zachodnie zbocza porasta las o drzewostanach luźnych lub średnio zwartych, w których miejscami występują kępy niemal czysto limbowe tak, że przeciętny stopień pomieszania wynosi dla limby 0·6, dla świerka 0·4. Powierzchnia, jaką zajmuje taki typ lasu, wynosi około 8 ha.

Wymienione stoki Piekuna porasta górą luźny, dołem bardziej zwarty starodrzew limbowo-swierkowy o powierzchni 6—7 ha.

Obok podanych obszarów zwartego zasięgu limby istnieją w Gorganach jeszcze stanowiska wyspowe t. j.: 1) na wschodnim zboczu Menczuła nad Świcą, 2) na południowym stoku Maksymca, 3) na Stanimirze, 4) nad potokiem Arszechny, prawobrzeżnym dopływem Zielenicy, 5) na grani Kydrowacz, 6) na południowym stoku Jawornika i 7) na południowym zboczu Chomiaka.

Stanowisko na Maksymcu podane przez Dra M. Koczwarę uważać można za łącznikowe między wyróżnionymi głównymi obszarami rozsiedlenia limby w Gorganach.

Limba w Karpatach Pokuckich.

W przeciwieństwie do Gorganów zasięg limby w Karpatach Pokuckich, dawniej niewątpliwie zwarty, dzisiaj ogranicza się do niewielu tylko stanowisk wyspowych.

1. Największe skupienia limb, przez hucułów znacznie zniszczone, znajdują się jeszcze w paśmie Czarnej Hory według Zapałowicza w obrębie Gadżyny, Kizich Ułohów i Kedrowatego. Na mapce oznaczono stanowiska te jako jeden kompleks.

2. Na południowym stoku Poharu na północ od Żabiego — Ilci zachował się dotąd 1 tylko bardzo ładny okaz limby.

3. Rotyło wielkie i małe: Limba występuje tutaj pojedynczo w okazach starszych, karłowatych, oraz w okazach młodszych 40—60 letnich, dobrze rozwiniętych.

4. Ledeskuł-Pożeratul. Na stoku zachodnim znajdują się resztkowe pojedyncze okazy limby. Przed kilkudziesięciu bowiem laty partję lasu z limbami zniszczył pożar.

5. Kobyła: Na stokach południowo-wschodnich w trzech oddziałach (22 b, c, 23 b, c, 24 d) obok sosny zwyczajnej trafia się limba pojedynczo.

Resztę stanowisk znanych z literatury, jak na szczytach Bubek, Grehotu i na Kostrzycy, na mapce nie podałem z powodu zbyt ogólnikowego ich oznaczenia. Stanowisk limby nad polaną Maksymiuk pod Rozszybenikiem i pod Łysyną podanych przez Zapałowicza nie mogłem odnaleźć na kartach 1:75000 oraz 1:25000. Wykreślenie tych stanowisk będzie można skutecznie dopiero po uprzednim ich zbadaniu w terenie.

Garścią powyższych uwag o rozsieleniu limby karpackiej dzieląc się z Czytelnikami, pragnę równocześnie przy tej sposobności podkreślić ważność szczegółowego a zarazem i wyczerpującego opracowania rozsielenia naszej limby, co by miało niewątpliwie duże znaczenie nie tylko dla teorii ale i praktyki gospodarczo-leśnej. Ale obok rozsielenia należałoby również przeprowadzić badania nad biologią, ekologią, zmiennością limby, oraz nad stosunkami jej przyrostu. Najwyższy byłby już czas zbadać szkodniki limby roślinne i zwierzęce, aby w niedalekiej przyszłości można było przystąpić do napisania monografii naszej limby na wzór limby alpejskiej.

Z Zakładu Botaniki Lasowej Politechniki Lwowskiej.

Zusammenfassung.

Der Verfasser gibt auf der beigefügten Karte die allgemeine Verbreitung der Zirbelkiefer in den Ostkarpathen. Die bedeutendste Verbreitzone der Zirbe befindet sich heute in den, „Gorgany“ (zwischen den Flüssen Świca und Prut), wo sie zwei grössere Verbreitzonen einnimmt. Ausserdem tritt sie auf inselartigen Fundorten auf. Östlich vom Prutflusse findet sich die Zirbe nur auf inselartigen Fundorten auf. Die Zirbe bildet in den Karpathen meistens nicht reine, geschlossene Bestände, sondern kommt sie gewöhnlich vereinzelt oder gruppenweise in der oberen Fichtenwaldstufe seltener in der unteren Waldstufe und häufig in der Zone der Bergkiefer vor. Auf der zweiten Karte gibt der Verfasser die Verbreitung der Zirbe speziell im Quellengebiet der goldenen Bystrzyca.

Aus dem Forstbotanischen Institut der Politechnischen Hochschule in Lwów.